

innhold

Flytter grenser

Miljøvernminister Børge Brende flytter grensen for Jostedalsskogen nasjonalpark for å gi plass til vassdragsutbygging.

side 3

Slutten for is-myrer

Klimaendringer og motorferdsel ødelegger is-myrer skapt av permafrost.

side 11

Medisiner og mat

I fremtiden kan medisiner bli dyrket på nytteplanter som bananer eller mais, dersom bioteknologene får det som de vil.

side 15

Øko-kjøtt på Østlandet

I høst får du kjøpt økologisk kjøtt i en rekke butikker på Østlandet. Gilde står bak øko-kampanjen.

side 17

Grønn muskelbunt?

Arnold Schwarzenegger lover gull og grønne skoger i California. Hjemme skal han bygge om sin private bensin-sluker til å gå på hydrogen.

Side 12

Tommelen opp for CO₂-fri gasskraft

Får haik med opposisjonen? Arbeiderpartiet er positiv til forslaget om forskning på CO₂-fri gasskraft. (Foto: Knut Falch/Scanpix)

... men Foss får grønn pepper for andre miljøforslag

Per Kristian Foss' forslag om 50 millioner til forskning på CO₂-fri gasskraft splitter opposisjonen i Stortinget. Ellers viser statsbudsjettet:

- Ingen åpning for private investeringer i jernbane
- Skytefelt uten utslippstillatelse får 300 millioner
- Mindre penger til å forebygge rovdyrskader

Mer om statsbudsjettet på sidene 4, 5, 6, 7, 8 og 9

leder

Klima-krøll

For et par uker siden gjorde statsministeren sitt beste for å dempe forventningene til norsk klimapolitikk. Bondevik varslet at Norge kan komme til å bryte forpliktelsene i Kyoto-avtalen.

Det har imidlertid lenge sett mørkt ut for mulighetene til å oppfylle Kyoto-avtalen innenfor Norges grenser. Da miljøvernminister Børge Brende la frem regjeringens reviderte klimamelding i mars 2002 hadde de fjernet de planlagte gasskraftverkene fra utslippsprognosene. Dermed klarte regjeringen med ett slag å redusere veksten i utslipp kraftig. Et fornuftig tiltak, men regnestykket forplikter også regjeringen til å hindre at forurensende gasskraftverk blir bygd.

Selv etter at gasskraftverkene er fjernet peker imidlertid pila for norske utslipp bratt oppover. Klimameldingen inneholder en rekke tiltak som skulle bøte på dette, men foreløpig fremstår meldingen som en from ønskeliste uten forankring i virkeligheten. Kraftforsyning til sokkelen fra land er skutt ut i det blå, tiltakene mot utslipp fra avfallssektoren er tannløse og den evinnelig varslende kampen mot oljefyring har vi ennå ikke sett noe til.

Regjeringen har imidlertid fått flertall for å innføre kvotehandel med klimagasser. Et tiltak beregnet på deler av industrien som i dag er fritatt for CO₂-avgift. Når Bondevik forteller Dagsavisen at regjeringen er i samtaler med den mektige Prosessindustriens Landsforening om kvotesystemet, er det all grunn til bekymring for at også dette tiltaket skal bli vannet ut.

Skal Børge Brende bli noe mer enn en naturvern-minister må han leve opp til egne mål i klimapolitikken. Som hans egen klimamelding viser, mangler vi ikke muligheter.

Bedring i Grenlandsfjorden

Det er fortsatt kostholdsrestriksjoner i Grenlandsområdet. Men det lysner. Nivået på miljøgifter i skaldyr og fisk minker, skriver Varden.

Overvåkingen administreres av Statens Forurensningstilsyn (SFT) og utføres av Norsk institutt for vannforskning (NIVA) og Havforskningsinstituttet Stasjon Flødevigen (HI). Siste rapport fra HI og NIVA viser at det er overkonsentrasjoner av diok-

siner i torsk, sjørret, sild, ål, makrell, krabbe, reker, hummer og blåskjell.

I Frierfjorden var overkon-

krabbene i Grenlandsfjorden inneholder stadig for mye dioksiner, mens blåskjell, reker og hummer fra ytre områder av Grenland er nå spiselige.

sentrasjonen av dioksiner 59 ganger i 2001 og noe lavere i 2002.

Blåskjell, reker og hummer fra ytre områder av Grenland har ikke for høyt innhold av dioksiner. Trenden viser at disse områdene blir litt bedre år for år, i følge SFT.

Søppelsyndere får bot

Søndre Helgeland Miljøverk (SHMIL) risikerer å tape nær to millioner kroner i året på folk som saboterer søppelsorteringen. Nå truer selskapet med straffegebyr for verstingene

— Nå har vi prøvd med det gode i to år. 97 prosent av abonnentene er flinke søppelsortere. Det er de få som ødelegger for

resten, sier markedssjef Toril Forsmo i Søndre Helgeland Miljøverk (SHMIL) til Helgeland Arbeiderblad.

Nylig fikk alle abonnentene i SHMIL brev med trussel om straffegebyr på opptil 500 kroner for dem som ikke sorterer søppelet skikkelig.

160 000 dødsfall

Global oppvarming dreper 160 000 mennesker hvert år, viser en studie presentert på klimakonferansen i Moskva i månedsskiftet september/oktober. Antallet dødsfall som følge av økt spredning av sykdommer som malaria, kan bli nesten fordoblet innen 2020. Undersøkelsen er gjennomført av Verdens helseorganisasjon (WHO) og London School of Hygiene and Tropical Medicine.

Flest dødsfall vil ramme utviklingsland i Afrika, Latin-Ame-

rika og Sørøst-Asia. Disse regionene vil bli hardest rammet av feilernæring, diare og malaria som et resultat av høyere temperaturer, tørke og flommer.

I Europa og Nord-Amerika kan gjennomsnittsalderen komme til å stige som følge av mildere vintre. Dette på tross av risikoen for hetebølger. Om lag 15 000 mennesker døde i Frankrike som følge av varmen i sommer, skriver bladet New Scientist.

Blytung fugl

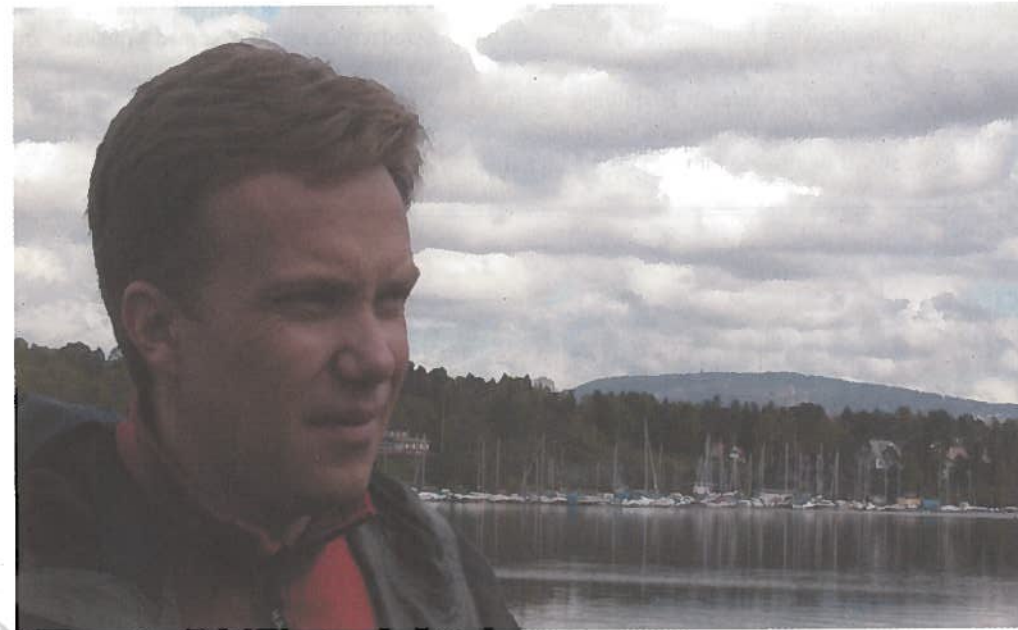

Blyinnholdet i lirype er like høyt i dag som for 10 år siden.

Tilførselen av bly via luft til Norge er betydelig redusert de siste åra. Likevel viser nye undersøkelser fra Norsk institutt for Naturforskning at blyinnholdet i orrfugl og lirype for de landsdeler som har vært mest utsatt for langtransportert luftforurensning er like høyt nå som for 10 år siden.

Det er først og fremst i de sørvestlige delene av Norge at blyinnholdet i hønsefugl er høyt. Dette er de områdene som har vært hardest belastet av langtransportert luftforurensning.

Forskere forklarer dette med at hønsefugl tar opp bly som er akkumulert i jordsmonnet i løpet av det siste hundreåret.

Miljøverndepartementet med Børge Brende i spissen går imot kraftutbyggingen i Kjosnesfjorden. Regjeringen vil tillate utbygging og flytter nasjonalparkens grense. (Foto: Tone Mikalsen)

Verne-Brende flytter nasjonalparkgrense

Dersom Kjosnesfjorden kraftverk realiseres må nasjonalparkens vernegrense vike. Børge Brende kan bli den første miljøvernministeren som flytter en nasjonalparkgrense på grunn av kraftutbygging.

TONE MIKALSEN
Natur & Miljø Bulletin

— For en regjering som har profilert seg høyt på nasjonalparkvern skulle man tro at dette ikke var mulig, sier leder Erik Solheim i Norges Naturvernforbund.

Fjoråret ble det største verneåret på flere tiår. 178 områder ble vernet av kongen i statsråd. Solheim påpeker at det er lite igjen av Sem-erklæringa og de stolte løftene om at de store vannkraftutbyggingenes tid er forbi.

— Vannkraftutbygging i Kjosnesfjorden og Jostedalsbreen nasjonalpark er den største tappingen av inngrepsfri natur

i Sogn og Fjordane på flere år, sier Solheim.

GRENSER FLYTTET TIDLIGERE

Ifølge Solheim har vernegrensa i nasjonalparker blitt flyttet to ganger tidligere. På Hardangervidda er grensen flyttet i forbindelse med en vei, men det var en praktisk tilpasning i et inngrep som var der fra før. I Jostunheimen ble vernegrensen flyttet på grunn av et skitrekk ved Galdhøpiggen - et lite inngrep som bunnet i en misforståelse hvor grensen skulle gå.

— Men nå snakker vi om et større naturinngrep i en nasjonalpark som vil strekke seg cirka 100 meter inn i parken, sier Solheim.

Det var i 1992 Stortinget vedtok å gjøre Jostedalsbreen med nærliggende breer og sidedaler til nasjonalpark. Det samlede arealet til nasjonalparken er på 1320 kvadratkilometer.

TUNNEL FOR ANLEGGSSVEI

Helt siden 1990-tallet har det vært aktivt arbeid for å bygge ut Kjosnesvassdraget. En slik regulering vil strekke seg inn i Jostedalsbreen nasjonalpark og kreve unntak fra vernereglene. Da Jostedalsbreen nasjonalpark ble opprettet i 1991, lå det inne en klar forutsetning fra Stortinget om at etablering av nasjonalparken ikke skulle være til hinder for konsesjonsbehandling av slike kraftverk.

FAKTA

• Regjeringen vil gi tillatelse til vannkraftutbygging ved Kjosnesfjorden i Sogn og Fjordane.

• Kjosnesfjorden Kraftverk AS har søkt om tillatelse til å foreta reguleringer og overføringer i Jølster-vassdraget for å bygge Kjosnesfjorden kraftverk.

• Utbyggingsalternativet regjeringen går inn for vil gi ca. 230 GWh/år.

• Saken avgjøres i Stortinget.

Jostedalsbreen nasjonalpark ble opprettet i 1992. (Foto: Audun Garberg)

Regjeringens forslag innebærer utbygging med tunnel for anleggsveien til reguleringsmagasinene.

— REDUSERER INNGREPET

Olje- og energiminister Einar Steensnæs mener dette alternativet vil begrense inngrepene i en slik grad at de negative konsekvensene for natur og miljø samlet sett blir vesentlig redusert.

Erik Solheim frykter at dette kan føre til et nytt rush av kraftutbygging. Han har merket seg at både Norges vassdrags- og energidirektorat, Direktoratet for naturforvaltning og Miljøverndepartementet går imot kraftutbyggingen i Kjosnesfjorden.

notiser

Miljøverndepartementet

- Regjeringen foreslår å kutte departementets budsjett med 143 millioner neste år. Totalt ligger den foreslåtte budsjetttrimmen på omlag 2,63 milliarder kroner.
- Regjeringen ønsker å bevilge 6 millioner mer til kjøp av friluftsområder i 2004.

- Bevilgningene til nasjonalparker og verneområder øker med 15,7 millioner kroner. Vangerhalvøya, Reinheimen og Folgefonna blir nye nasjonalparker.
- Regjeringen foreslår 10 millioner ekstra til opprydding av forurensede fjorder og havner, slik at den totale rammen blir på 60 millioner.

- Bevilgningen til å utrydde lakseparasitten Gyrodactylus salaris øker med 4 millioner kroner til 20 millioner.
- Regjeringen foreslår å øke bevilgningene til fjellrev-tiltak med 2,5 mill. kroner, fra 2,4 mill. kroner i år til 4,9 mill. kroner neste år.

Ingen åpning for private jernbaneinvesteringer

Regjeringen overkjører jernbaneverket og sier foreløpig nei til private investeringer i jernbanen.

AUDUN GARBERG
Natur & Miljø Bulletin

Jernbaneverket ønsker å samarbeide med private for å komme igang med utbyggingen av dobbeltspor på Jærbanen, men i forslaget til statsbudsjett legger regjeringen saken på is inntil videre. Dette til tross for at Samferdselsdepartementet gjennomfører tre prøveprosjekter med offentlig-privat samarbeid (OPS) for veiutbygging.

— IKKE LUKKET DØREN

— Vi har ikke lukket døren for offentlig-privat samarbeid på jernbane. Men OPS er et vanskelig og krevende område å bevege seg inn i. Det binder opp bevilgninger i lang tid fremover. Internasjonal erfaring viser også at dette er mer krevende for jernbane enn vei, sier politisk rådgiver Alfred Bjørlo (V) i Samferdselsdepartementet.

— IKKE GJORT TILSTREKKELIG

Samferdselsdepartementet mener det ikke er godt nok dokumentert at OPS er hensiktsmessig for jernbaneinvesteringer.

— Jernbaneverket anbefaler OPS for utbygging av dobbeltspor på strekningen Sandnes-Stavanger. Har de ikke gjort godt nok arbeid?

Rådgiver
Alfred Bjørlo (V)
i Samferdselsdepartementet.

— De har ikke gjort tilstrekkelig for å sannsynliggjøre at OPS har store fordeler fremfor den vanlige måten å gjøre slike investeringer på, mener Bjørlo. Han lover at departementet vil komme tilbake til saken i forslaget til Nasjonal transportplan som kommer over nyttår.

I statsbudsjettet prioriterer regjeringen utbygging av dobbeltspor mellom Sandvika og Asker. Det skal etter planen stå ferdig i 2005, og da vil man fri-

gjøre midler til investeringer i andre deler av jernbanenettet.

— Da vil strekningen Stavanger-Sandnes sannsynligvis stå høyt på listen, Faksimile, Natur & Miljø Bulletin nr. 18.

hvis det ikke blir noe av OPS, sier Bjørlo.

Ingen moms-endring for jernbaneinvesteringer

Investeringer i jernbane vil fortsatt være ilagt full moms, mens veibygging slipper moms på tjenester.

I forslaget til statsbudsjett innføres 6 prosent moms på kollektivtrafikk, noe som i praksis betyr avgiftslette for buss og

bane. Men investeringer i jernbane vil fortsatt være ilagt 24 prosent moms. Som vi skrev i forrige nummer av N&M Bulletin slipper man å betale moms på tjenester ved veibygging - det vil si selve arbeidet.

Samferdsel

- Regjeringen bruker rundt 15 milliarder kroner til veiformål i 2004, inklusive 2,7 milliarder i bompenger. Økningen er på 600 millioner.

- Til Jernbaneverket, som er ansvarlig for drift, vedlikehold og utbygging av jernbanens linjenett, er det foreslått 4,8 milliarder kroner. Dette er en økning på 366 millioner eller 8,3 prosent. Av dette er det satt av 1,1 milliard kroner til utbygging av nytt dobbeltspor Sand-

- vika-Asker.
- Nattogene er berget gjennom økte NSB-rammer.
- T-banen i Oslo skal rustes opp og bygges ut.
- Samferdselsdepartementet går inn for å

Det skal lønne seg å satse kollektivt

Regjeringen vil premiere byområder som begrenser veksten i bilbruk og får folk til å kjøre kollektivt.

TONE MIKALSEN
Natur & Miljø Bulletin

Gjennom belønningsordninger for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk i byområder ønsker regjeringen å gi en gulrot til byer som tar kollektivtransport på alvor. Regjeringen har foreslått at det bevilges

100 millioner kroner til oppstart av belønningsordningen fra neste år. Dette er midler som vil bli fordelt av samferdselsdepartementet etter søknad og departementet legger opp til at Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim og Kristian sand kan søke.

Samferdselsrådgiver Elin Tyse i Norges Naturvernforbund synes dette er positivt, men reagerer på litt passiv ordbruk.

— Jeg merker meg at det står "begrenser veksten". Jeg hadde gjerne sett at det sto "begrenser

biltrafikken, sier Tyse.

TILSKUDD FØRER TIL BEDRING

Det er ingen hemmelighet at trengselen på veinettet i de største byene i Norge er stor, og at miljøkonsekvensene av den stadig økende veitrafikken er alvorlig. Samtidig er det økonomiske grunnlaget for kollektivtransport best i de store byene.

Ifølge statsbudsjettet vil målrettede tilskudd til kollektivtrafikken føre til bedre kollektivtilbud, flere passasjerer, mer inntekter og skape grunnlag for ytterligere forbedringer.

— ET U-LAND

Tyse karakteriserer Norge som et u-land på kollektivområdet og mener mye kan forbedres ved små grep.

— For eksempel kan bussen slippes bedre fram i lyskryssene

og de ulike trafikkselskapene kan koordinere rutene bedre.

Samferdselsrådgiver Elin Tyse i Norges Naturvernforbund har sans for belønningsordninger for kollektivtrafikk. (Foto: Tone Mikalsen)

Flertall for mer kalk

Regjeringen vil kutte bevilgningene til kalking av vassdrag, men i Stortinget har de flertallet mot seg.

AUDUN GARBERG
Natur & Miljø Bulletin

Ap, Frp og SV går imot regjeringens kalke-kutt. Dermed er det flertall i Stortinget for å bruke mer penger enn Børge Brende har satt av til kalking av vassdrag som er rammet av sur

nedbør. Kalking gjenoppretter den naturlige syrebalansen i vannene og motvirker fiskedød.

PROVOSERER

I forslaget til statsbudsjett er bevilgningen til kalking kuttet med 15 millioner kroner til 83,2 millioner.

Øyvind Korsberg, miljøpolitisk talsmann i Frp, mener dette er et spill fra regjeringen, og viser til at forslag om kutt i denne posten år etter år er blitt endret av Stortinget.

— Dette provoserer meg mer og mer, sier Korsberg.

MISFORNØYD

— Jeg er misfornøyd med at regjeringen ikke følger opp behovet for kalking av vassdrag som stortingsflertallet gang på

gang har påpekt. Nivået bør ligge rundt 120 millioner kroner. Det er god miljøpolitikk å bote på disse skadene. Man får heller trappe ned bevilgningene når den sure nedbøren avtar. Fremskrittspartiet får følge av Ap og SV.

— Jeg er negativ til at kalking kuttet atter en gang, sier Sylvia Brustad, Arbeiderpartiets miljøpolitiske talskvinne. Nestleder i Stortingets energi- og miljøkomite, Hallgeir Langeland forteller at SV også vil foreslå økning av denne potten.

bruke 6,2 millioner kroner til forsøk med hydrogen- og brenselcelleteknologi i transportsektoren, såkalt nullutslippsteknologi. Dette er en økning på 2,7 millioner kroner.

Olje- og energidepartementet
• Bevilgningene til omlegging av energibruk

og energiproduksjon gjennom Enova økes med 130 millioner til 600 millioner totalt. Dette finansieres gjennom å øke nettariifen med et halvt øre.

• Hele næringslivet blir fritatt for el-avgiften på 9,5 øre fra første januar. En ny avgift blir

innført før 1 juli neste år. Det innebærer sannsynligvis el-avgift på oppvarming.

• Forskning på renseteknologi for gasskraft får økes med 30 millioner kroner til 50 millioner.
• I tillegg skal 19 millioner brukes til å sti-

Ønsker færre rein i Finnmark

Landbruksdepartementet foreslår 11 millioner kroner til tiltak som skal redusere reiantallet i Vest-Finnmark. Arbeidet skal ledes av et nytt ressurscenter.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

Det har lenge vært klart at det er for mange reinsdyr på Finnmarksvidda, noe både dyra og selve vidda lider under. Forskere har flere ganger hevdet at reiantallet må reduseres til omlag det halve av dagens nivå, som er på rundt 120.000 dyr, hvis dyra ikke skal lide og naturgrunnet skal bevares.

I forslaget til statsbudsjett går regjeringen inn for en bedre balanse mellom reiantallet og beitegrunnet i Finnmark, og det

er foreslått å sette av 11 millioner kroner til en ordning for reduksjon av reiantallet i Vest-Finnmark beiteområde.

Videre er det også avsatt 2 millioner kroner for å etablere et Reindriftens ressurscenter som skal stå for arbeidet med å stimulere til økt avvikling.

MEST PENGER TIL DEM SOM SLUTTER

— Gjennom sitt arbeid for å skape alternative arbeids- og inntektsmuligheter vil senteret ha stor betydning for arbeidet med å tilpasse reiantallet i forhold

til beiteressursene, sier landbruksminister Lars Sponheim.

Tilpassing av reiantallet blir satt i verk i løpet av denne høsten. Det blir lagt opp som en bonusordning med satser som varierer alt etter om driftsinnehaveren skal avvikle hele driften eller om antallet rein bare skal reduseres. Høyeste bonussats gis til dem som avvikler.

MÅ LØFTE SAMMEN

Uansett hvilket alternativ som velges, er det en betingelse for bonus at det må inngås en driftsavtale mellom Reindriftsforvalt-

ningen og det enkelte reinbeitedistrikt. Avtalen må forplikte distriktet til å redusere reiantallet innen 1. april 2005.

— Gjennom disse tiltakene får vi en god økonomisk ordning for den enkelte reineier, samtidig som det gir den enkelte mulighet til å bidra slik at reiantallet tilpasses beitegrunnet, sier landbruksminister Lars Sponheim.

Han understreker at det er nødvendig med et felles løft, både fra myndighetene og næringslivet for å få til en økt avvikling.

Kutter forebygging mot rovdyrskader

Forebyggende tiltak mot rovdyrskader fungerer. Regjeringen kutter likevel i disse tiltakene og øker samtidig utbetalingene til rovdyrskader.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

Miljøverndepartementet legger opp til mer penger til rovdyrerstatninger og mindre til forebyggende tiltak. Dette til tross for at et satsningsområde for videre arbeid er å etablere forebyggende tiltak som skiller rovdyr og husdyr.

For 2004 foreslår regjeringen om lag 89,5 millioner kroner til rovvilterstatninger. Dette er en økning på om lag 3 millioner

kroner fra året før. Samtidig kuttes det i penger til forebyggende tiltak med den samme summen.

FÆRRE TAP

Rasmus Hansson i WWF reagerer på regjeringens forslag.

— Tatt i betraktning at antallet rovdyr har gått ned de siste årene, og at det er tatt betydelig færre husdyr av rovdyr så langt i år enn på samme tid i fjor, er dette et tilbakeskritt for økt rovdyraksept, sier Hansson.

Miljøverndepartementet leg-

ger med dette statsbudsjettet opp til premiering av døde sauer fremfor å belønne de som satsar på forebyggende tiltak.

TILTAK VIRKER

Og trolig virker tiltakene regjeringen kutter i. Foreløpige tall fra Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser at Hansson har rett med hensyn til tapene. Det ble tatt færre sau i år enn i fjor. Nærmere bestemt er 1757 sauekadavere meldt tapt i år, mot 2427 kadavere i fjor på

samme tid, det vil si en nedgang på om lag 27 prosent.

— Tallene baserer seg på de dyrene som er obdusert så langt i år. Normalt obduseres om lag ti prosent av de tapte dyrene. Det er flere grunner til nedgangen. Blant annet ser vi at forebyggende tiltak virker, i likhet med forskjellige former for omstillingstiltak overfor de som driver med sau, sier seksjonssjef Terje Bøe i DN.

mulere bruk av gass innenlands.

Utenriksdepartementet

• Oppfølging av vedtakene på toppmøtet i Johannesburg i fjor, topper Norges prioriteringsliste internasjonalt. De viktigste tiltakene kommer innenfor vann, energi, landbruk og biologisk mangfold. Disse områdene

får i dag støtte på til sammen mellom 600 og 700 millioner kroner. For perioden 2003-2005 vil disse bevilgningene bli økt med 375 millioner kroner.

• Atomsikkerhetstiltak i Russland og tidligere Sovjet-republikker, herunder den omstridte støtten til sikkerhetstiltak ved atomkraftverk

får 235,8 millioner (320 millioner).

Landbruksdepartementet

• I jordbruksforhandlingene ble det satt av 15 millioner kroner til bioenergi. I landbruksdepartementets forslag til statsbudsjett økes dette til 18 millioner kroner.

Regionfelt Østlandet får 300 millioner

I statsbudsjettet er det satt av 300 millioner kroner til videreføring av Regionfelt Østlandet, som ennå ikke har utslippstilatelse

Regionfelt Østlandet vil legge beslag på 193 000. I tillegg til naturinngrep, frykter miljøvernere støy og forurensning av grunnen.

TONE MIKALSEN
Natur & Miljø Bulletin

I statsbudsjettet for 2004 er det satt av 300 millioner kroner til videreføring av prosjektet.

— Regionfelt Østlandet er unødvendig og stort naturinngrep. Regjeringen burde ta til fornuft og kutte bevilgningene til prosjektet som vil bli Norges historiens største naturinngrep, sier Anders Haug Larsen, nestleder i Natur og Ungdom.

Regionfelt Østlandet vil legge beslag på 193 000 hektar, noe som tilsvarer 260 000 fotballbaner. I tillegg til naturinngrep, frykter miljøvernere støy og forurensning av grunnen.

Nestleder Anders Haug Larsen i Natur og Ungdom

— GAMBLING

— Å fortsette på et så kontroversielt prosjekt, som ennå ikke har tillatelse til å bli brukt, er å gamble med skattebetalernes penger. Forsvarsbygg tar seg til rette og overser miljøforvaltningen i denne saken, sier Anders Haug Larsen.

Han mener pengene istedet burde vært brukt på eksisterende skytefelt. I tillegg minner Haug Larsen om skytefeltet i Elvdalen i Sverige som et annet alternativ for Forsvaret.

MINDRE ENN FORVENTET

Per Ove Width (Frp) i Forsvarskomiteen sier at Natur og Ung-

dom selv sagt har lov til å ha sine meninger, men at Regionfelt Østlandet er vedtatt i Stortinget da må man ha penger til å følge opp vedtaket. Prosjektleder Dag Westby i Forsvarsbygg forteller at de 300 millioner kronene er noe mindre enn ventet.

— Likevel er summen stor nok til at feltet skal kunne utbygges ifølge tidsplanen. Blir det forsinket, vil det skyldes planarbeidet, sier han.

Utbyggingen av det regionale skyte- og øvingsfeltet skal fortsette også etter at det blir tatt i bruk. Anlegget er planlagt å stå ferdig først i 2008. Så langt ser det ut til å koste 1,992 milliarder kroner.

Tøffere hverdag for Grønn Hverdag

Miljøverndepartementet legger opp til samarbeid mellom miljøvernorganisasjoner. Samtidig kuttes bevilgningene kraftig.

OYSTEIN BENTZEN
Natur & Miljø Bulletin

Miljøverndepartementets forslag er fremmet på grunnlag av en evaluering av GRIP Senter, LOOP, Idébanken og Grønn Hverdag (tidligere Miljøheimet). Konklusjonen er at det er nødvendig å rasjonalisere disse virksomhetenes arbeid, for dermed å øke miljønyttene av de statlige tilskuddene.

For Grønn Hverdags vedkommende betyr det at deres faste post på 8 millioner kroner fjernes. I fremtiden må de finne seg i å dele midlene under en annen post med de tre øvrige virksomhetene, samt Bellona og eventuelle andre søkere. Når denne posten attpå til er kuttet fra 33,4 til 26,7 millioner, blir de reelle nedskjæringene enda større.

FRATATT GRUNNLAGET

Leder i Grønn Hverdag, Kristen Ulstein, er alt annet enn fornøyd.

— Det kan se ut som departementet ønsker å avvike det nettverket som er Grønn Hverdag og i stedet opprette et informasjonskontor for grønt forbruk. Vårt hovedmål har vært å gjøre det lettere å leve miljøvennlig, men innenfor de nye rammene kan vi vanskelig representere interessene til den grønne forbruker. Vi er rett og slett frattatt grunnlaget for vår kjernevirksomhet.

VAR FORBEREDT

Eva Britt Isager, Direktør i Stiftelsen GRIP, ser ikke fullt så svart på fremtiden.

— Vi var forberedt på kuttet og diskuterer nå internt hvordan vi skal arbeide videre innenfor de nye rammene.

Isager ser dette som et klart signal fra departementets side.

— Dette dramatiske kuttet er mer enn en oppfordring til samarbeid. De nye rammene tvinger oss simpelthen til å arbeide sammen, hvilket i utgangspunktet er positivt. Vi synes det er viktig å ta dette på en offensiv måte, men det klart det er en tøff utfordring. Vi er forberedt på en tøff høst.

Samarbeid eller sammenheng kan altså bli eneste måte å overleve på. I samme åndedrag oppfordrer også departementet interesseorganisasjoner som NHO og KS til å støtte økonomisk opp om arbeidet. Da er det jo et spørsmål om pengene sitter noe løsere der.

Arlid Aadnem, Jon Bjartnes og Nina Bugge i Grønn Hverdag går en usikker fremtid i møte. Organisasjonens faste bevilgning på 8 millioner kroner fjernes i neste års statsbudsjett. (Foto: Tone Mikalsen)

Blandede reaksjoner hos miljøorganisasjonene

Positive til kollektivsatsing, men generelt lite begeistring for budsjettet hos miljøorganisasjonene.

AUDUN GARBERG
Natur & Miljø Bulletin

Miljøorganisasjonene er positive til satsingen på kollektivtrafikk, mens reaksjonene på andre deler av budsjettet varierer. Her er noen av kommentarene:

ROS FOR NASJONALPARKER

Naturvernforbundet roser Brenndal for offensiv oppfølging av nasjonalparkplanen. Derimot mener forbundet bevilgningene til

skogvern, forebygging av rovdyrskader og fjerning av miljøgifter i fjordene er for lave. Dessuten foreslår forbundet å utvide CO₂-avgiften til også å omfatte innenlands bruk av gass.

TERNINGKAST FRA BELLONA

Miljøstiftelsen Bellona har på sin hjemmeside gitt terningkast til budsjettet. Satsing på kollektivtrafikk og bevilgning til Bellona får terningkast fem. Deretter følger satsingen på oljevernbered-

Eva Britt Isager, direktør i stiftelsen GRIP

CO₂-rensing splitter opposisjonen

Forslaget om 50 millioner til forskning på CO₂-fri gasskraft splitter opposisjonen i Stortinget. Frp er dessuten sterkt kritisk til å øke bevilgningene til miljøvennlig energiproduksjon.

AUDUN GARBERG
Natur & Miljø Bulletin

Et halvt øre påslag på nettatariffen skal finansiere økte bevilgninger til Enova som arbeider for omlegging av energibruk og energiproduksjon. Før regjeringen flertall for forslaget øker bevilgningene til Enova med 130 millioner kroner til 600 millioner.

FRP SKEPTISK

— Vi er ikke tilhengere av påslag i nettatariffen. Vi var i sin tid mot å opprette ENOVA, blant annet på grunn av at den finansieres over nettatariffen, sier Øyvind Vaksdal, energipolitisk talsmann i Frp. Han er også skeptisk til regjeringens forslag om å bevilge 50 millioner til forskning på CO₂-fri gasskraft.

— Dette har ikke prioritert fra vår side. Vi var med regjeringen på å kutte i disse midlene ved revideringen av statsbudsjettet i år. I dagens situasjon

Sylvia Brustad (Ap)

hadde vi heller sett at det ble brukt mer penger på å utnytte ressursene på sokkelen, sier Vaksdal.

SV og Ap er derimot positive til at Enova får mer penger til omlegging av energiproduksjon og energibruk. Arbeiderpartiets miljøpolitiske talskvinne, Sylvia Brustad, er imidlertid ikke sikker på om dette bør finansieres ved å øke nettatariffen.

CO₂-FRI GASSKRAFT

— Det har vi ikke tatt endelig stilling til, men vi synes det er positivt at bevilgningene til Enova øker, sier Brustad.

De to partiene er splittet i

Hallgeir Langeland (SV)

synet på bevilgninger til CO₂-fri gasskraft.

— SVs hovedsyn er at vi bør klare oss uten gasskraftverk. Vi er i utgangspunktet kritisk til dette, sier SVs Hallgeir Langeland, men understreker at det fortsatt er åpent hva partiet vil gå inn for til slutt.

Arbeiderpartiet er derimot en varm støttespiller for regjeringen i arbeidet med å utvikle CO₂-fri gasskraft.

— Det må bevilges langt mer for å komme fortere frem. Vi vil nok komme med forslag om påplussing på denne posten. Det er et skritt i riktig retning, men jeg er redd det ikke er nok, sier Brustad.

På Miljøverndepartementets budsjett er opposisjonen enige om at bevilgningene til kalking om at bevilgningene til kalking må økes (se egen sak). Opposisjonens øvrige prioriteringer varierer. Ap er positive til at be-

Øyvind Vaksdal (Frp)

vilgningene til oppkjøp av fri-luftsområder øker noe og vi vil se på om det er mulig å øke denne bevilgningen noe mer. Dessuten reagerer Sylvia Brustad på at regjeringen reduserer posten for skjærgårdsparker med 3 millioner. Dessuten mener hun det er galt å kutte bevilgningene til å forebygge rovviltskader.

LIKER IKKE MD-KUTT

SV reagerer på at regjeringen vil redusere Miljøverndepartementets budsjett med 143 millioner kroner - eller 5 prosent - i forhold til inneværende år. De vil foreslå påplussinger til skogvern, opprydning av PCB i havner og kalking av vassdrag.

— Miljøverndepartementets budsjett viser tilbakegang veldig mange områder. Totalen er ikke i samsvar med hvordan Brende snakker seg opp på miljøvern, sier Langeland.

miljøorganisasjonene

skap i nord med terningkast fire. Nederst på lista ligger bevilgningen på 19 millioner til infrastruktur for "miljøvennlig bruk av naturgass", en post Bellona belønner med karakteren minus én.

RADIOAKTIV

Natur og Ungdom reagerer på at regjeringen har fjernet målet om at atomkraftverkene i Russland og sentral-Europa skal stenges ned. Regjeringen vil neste år bruke 236 millioner på atom-sikkerhet i disse landene.

HYDROGEN

Organisasjonen ZERO er for-

nøyd med at regjeringen øker tilskuddet til hydrogen og annen utslippsfri transportteknologi med 2,7 millioner kroner til 6,2 millioner totalt.

"BISTANDSSMULER"

Med bevilgningen på 40 millioner til skogvern vil verneomfanget nå forskernes anbefaling om 90 år, hevder WWF.

At regjeringen vil bruke 375 millioner kroner over tre år til å følge opp temaene fra toppmøtet i Johannesburg, ønskes velkommen av WWF, selv om organisasjonen betegner bevilgningen som "bistandssmuler".

Norsk Sjømannsforbund

BOKS Foto: Cathrine Diller Hagen

Du produserer søpla. Vi leverer varmen.

Det går aldri en dag uten at folk kaster søppel. Det går heller ikke en dag uten at vi i TEV prøver å utnytte dette til fordel for byen, miljøet og energiforsyningen. For oss er restavfallet en ressurs, som kan brennes og omdannes til miljøvennlig varme på Heimdal varmesentral. I fjernvarmeanleggene i Trondheim produserer vi faktisk nok til å dekke en fjerdedel av Trondheims oppvarmingsbehov. Og tallet er stigende. Vi planlegger nemlig en utvidelse av anlegget. Gjennom daglig kildesortering har vi 250.000 råvareleverandører i Midt-Norge. Pluss næringslivet. Dermed har vi redusert miljøskadelig oljefyring og bruken av elektrisk strøm til oppvarming. Samtidig slipper vi å importere så mye kull- og atomkraft fra utlandet. Er det ikke godt det finnes alternativer? Og at det er noen som finner dem?

TRONDHEIM ENERGIVERK
Aldri en dag uten
www.tev.no
kundeservice@tev.no
Kundeservice 810 01 555

Vi kjøper mer, bruker mer – og kaster mer.

BRK MNDRE!

Du har sjelden bruk for innpakningen. Velg produkter med minst emballasje. **Bruk mindre.**

Stavanger kommune, fagavdeling renovasjon

Stinkdyr og vaskebjørner i Danmark

To vaskebjørner og et stinkdyr er i det siste observert i Kongelunden på Amager, skriver Politiken. Den ene vaskebjørnen er blitt landskjent ved å rive i stykker kjolen til en dansk prest nylig. Danske myndigheter bekymrer seg imidlertid mer for øko-balansen enn prester, og trekker paralleller til den nord-amerikanske minken som har gjort stor skade på fuglebestander over hele Europa, i tillegg til å true den europeiske minken som ikke formerer seg like fort.

Jes Aagaard fra Skov- og Naturstyrelsen tror dyrene er kjæledyr som er blitt satt ut av eiere som ikke vil ha dem. Spesielt stinkdyr skal visstnok være svært krevende å ha i hus.

Is-myrrer forsvinner

Permafrost skaper en helt spesiell natur - såkalte palsmyrrer. Nå er denne naturtypen i ferd med å forsvinne. Klimaendringer smelter myrene i Sør-Norge. I nord ødelegges de av motorisert ferdsel.

JENS PETTER TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

Den globale oppvarmingen forandrer norsk vegetasjon. Spesielt i kalde og polare strøk. De særpregede palsmyrene er et følsomt økosystem som kanskje er i ferd med å forsvinne for godt her i landet. Dette kan gi alvorlige konsekvenser for hele økosystemet, ifølge Norsk institutt for naturforskning (NINA).

— Palsmyrene kjennetegnes ved at de har pølser eller "pals" med torv som er frosne hele året. Rundt palsene, som kan bli opptil 7-8 meter høye, er det dammer. Nettopp denne variasjonen gjør palsmyrene svært viktige for en rekke plantearter og vadefugler. Fuglene bygger rede på de tørre palsene og fin-

ner mat i dammene, forteller forsker Annika Hoffgård.

MER NEDBØR

Ifølge Hoffgård finner vi i dag palsmyrer på Dovre, ved Femunden, samt i Troms og Finnmark. I de siste 50-60 årene har imidlertid forekomsten av slike myrer gått sterkt tilbake.

Et stadig varmere og mer nedbørsrikt klima er hovedårsaken til denne utviklingen.

— Det er faktisk ikke økt temperatur som er hovedproblemet. Først og fremst er det nedbøren som tiner myrene. Dette gjelder spesielt i Sør-Norge, sier Hoffgård.

MER MOTORFERDSEL

Lokalt kan imidlertid menneskelige inngrep i myrmarkene

være en større trussel enn klimaendringene.

— Dette ser vi spesielt i Nord-Norge. Motorisert ferdsel i utmark ødelegger palsmyrene i urovekkende grad.

I følge Hoffgård er den økende bruken av lettraktorer i ferd med å ødelegge svært verdifulle myrområder sommerstid, mens snøscooterne gjør sitt på vinteren.

— Vinden tar bort snøen på palsene. Dette gjør at frosten trenger dypt inn. Det gjør også at palsene blir faste og fine å kjøre på. Røtter og torv rives opp og resultatet er at palsene tiner. Vi mener dette er en akutt situasjon hvor det haster med å sette inn tiltak slik at vi kan bevare denne naturtypen, sier hun.

NINA har nylig publisert

rapporten "Effects of climate change on the distribution and development of pals peatlands". Rapporten beskriver utviklingen i fem skandinaviske områder fra Dovre til de nordligste delene av Norge og Finland, og dokumenterer forandringene i ulike klimatiske regioner.

Rapporten, som er utarbeidet på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning, ser også på hvilke metoder en i framtida bør bruke for å overvåke utviklingen av palsmyrer.

—Vi trenger et overvåkningsprogram for å følge utviklingen. Dessuten er det et akutt behov for å gjøre noe med motorferdselen i Finnmark. Hvis ikke blir områdene ødelagt, sier Hoffgård.

Palsmyrer er en helt spesiell og spennende naturtype. De såkalte "palsene", som dannes av permafrost, kan bli opptil 7-8 meter høye. (Foto: Karl Birger Strann)

rødt press

Verken bønder i Bangladesh eller arbeidere i Grorudalen kan kjøpe seg fri fra miljøproblemer. Muligheten til å unnsnippe flom og eksos er forbeholdt en liten gruppe.

Er det bare de rike som skal kunne leve i et godt miljø?

Rødt Press er venstreradikalt magasin som kommer ut seks ganger i året og gis ut av Sosialistisk Ungdom. Abonnement koster bare 150 kroner i året. Send en e-post til **rp@su.no**, og motta Rødt Press i posten!

... fordi miljøkamp er klassekamp

Bærekraftig barbar

Californias nyvalgte guvernør Arnold Schwarzenegger har lovet gull og grønne skoger i valgkampen. Veldig grønne skoger.

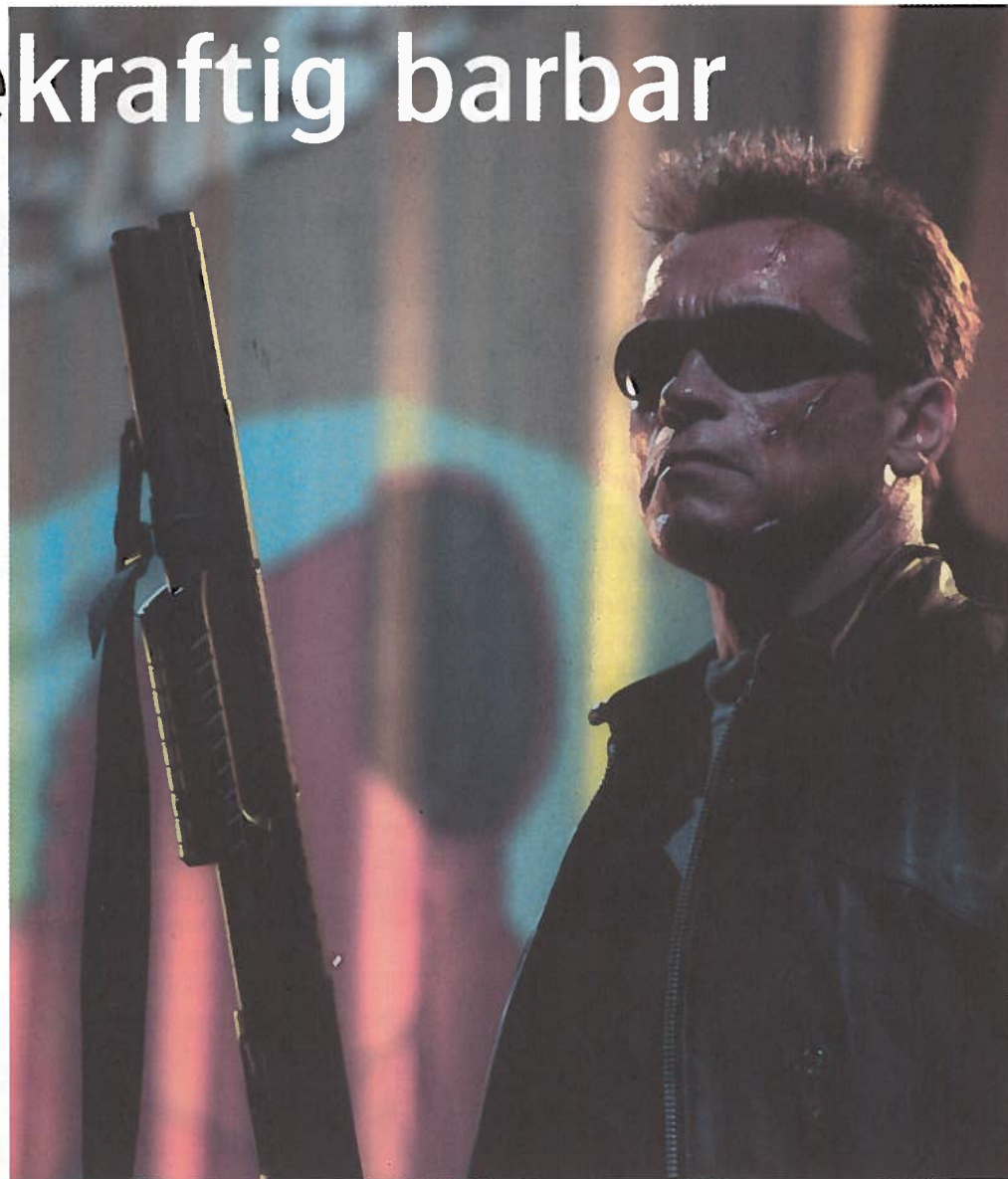
JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

— Jeg vil ha ren luft, rent vann og et rent miljø, sa Californias nyvalgte guvernør Arnold Schwarzenegger under valgkampen. Muskelformen ble plutselig miljøvennlig. Og ikke uten grunn. California er ikke en stat der politikere kan skyve miljøproblemer under teppet på samme måte som i en del andre stater i USA.

Men hvordan kan skuespilleren som er kjent for å kjøre Hummer, en stridsvogn av en bil, som bruker flerfoldige liter på mila, ha noen som helst troverdighet i en stat som forbød bensindrevne gressklippere for ti år siden?

TUNGE LØFTER

Utsiktene er faktisk bedre enn man skulle tro, skriver The New York Times på lederplass. Mye avhenger av hvilke mennesker Schwarzenegger velger i nøkkelposisjoner. Ikke minst hvem som blir leder i det mektige California Air Resources Board, som gjennom sin innflytelse har tvunget bilindustrien i Detroit til å produsere mer miljøvenn-

lige biler og oljeindustrien til å fremstille renere bensin.

Som med alle politikere vil også Schwarzenegger bli forfulgt av sine egne valglofter, og de kan fort vise seg tyngre enn alle vektene han har løftet i sin bodybuilder-karriere.

Under et valg møte i Carpinteria i september lovet han, ifølge nyhetsbyrået Reuters, å halvere luftforurensningen i California, samt å opprette hydrogenstasjoner for biler for hver 32. kilometer på alle store motorveier innen 2010.

Schwarzenegger hevder hydrogenstasjonene i California vil inspirere Detroit til å bygge nye biler som kan gå på flere typer drivstoff.

— Når dette tiåret er over vil

vi ha hundretusenvis av biler som går på hydrogen i stedet for fossilt brensel, sier han.

MÅ BRYTE HÅNDBAK MED BUSH?

Like konkret, og enda nærmere i tid, er løftet om at halvparten av alle nye hus i California skal ha solenergi innen 2005. Femten år lenger fram i tid, innen 2020, skal en tredjedel av California være forsynt med fornybar energi, hovedsakelig fra sol og vind.

Målene og løftene står i sterk kontrast til hans partikollega, president George Bush' politikk. Bush-administrasjonen går blant annet inn for oljeutvinning i Californias sårbare kystområder og ønsker å øke skogavvirkningen

Californias nyvalgte guvernør, Arnold Schwarzenegger, vil ha ren luft, rent vann og et rent miljø.

i de økonomisk og økologisk verdifulle områdene i Sierra Nevada. Inngrep som Schwarzenegger er sterkt i mot, og som amerikanske medier trolig vil være svært opptatt av dersom det kommer til en konflikt.

GUVERNØR PÅ GASS

På hjemmefronten, nærmere bestemt i garasjen, vil det nok gå roligere for seg. Schwarzenegger har lovet at han vil bygge om sin egen Hummer, som bruker over tre liter per mil, for å prøve ut den nye hydrogenteknologien.

Fortsatt oppdrett i verneområde

SalMar har fått ny dispensasjon til å drive fiskeoppdrett i Froan landskapsvernområde. Miljømyndighetene vil forske på hvordan oppdretten påvirker verneområdet.

AUDUN GARBERG
Natur & Miljø Bulletin

Etter et utbrudd av laksesykdommen ILA i 1998 ble SalMars oppdrettsanlegg flyttet inn i Froan landskapsvernområde i Sør-Trøndelag. De fikk dispensasjon fra verneforskriftene frem til første juli 2000. Senere er dispensasjonen forlenget og Miljøverndepartementet har nylig gitt selskapet dispensasjon fra verne-reglene ut 2005.

Departementet skriver i sin

dispensasjon at det i denne perioden skal gjennomføres registrering og overvåkning av den økologiske situasjonen og eventuelle skadevirkninger i området. Forskningen skal bekostes av Direktoratet for naturforvaltning (DN). Sistnevnte har imidlertid anbefalt at forskningsrelatert oppdrettsvirksomhet legges utenfor verneområdet.

— MENINGSLØST

Ottar Michelsen i Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag mener

Miljømyndighetene har igjen tillatt fiskeoppdrett i Froan landskapsvernområde.

det er meningsløst å gjennomføre et forskningsprosjekt på oppdretten inne i landskapsvernområdet.

— Man må vite hvordan forholdene var før man startet opp. Nå har oppdrettsanlegget vært der siden 1998. Da er det for sent å studere tilslamming av bunnen eller hvordan dyr tilpasser seg. Man vil ikke ha noe

startpunkt, påpeker Michelsen som mener hele prosjektet bør gjennomføres utenfor området. Han reagerer også på at det er Direktoratet for naturforvaltning som må betale for forskningen på miljøeffektene av oppdretten.

Det var ikke vært mulig å få en kommentar fra Miljøverndepartementet til saken.

Nyansér miljøjournalistikken!

LESERBREV

Under den slående, dog noe tabloide, overskriften "OECD slakter frivillige avtaler" gir Natur & miljø Bulletin i nr 16/03 (side 10) et raskt resymé av en nylig utkommet OECD-rapport (tittelen er utelatt av journalisten). "[F]rivillige avtaler mellom industri og myndigheter er populære, men gir minimale forbedringer av miljøet. Ikke er de effektive heller", står det å lese. Leseren sitter igjen med inntrykk av at alle typer frivillige tilnærminger i miljøpolitikken er kritikkverdige og lite effektive. Dette er ikke riktig. Jeg vil derfor her nyansere OECD-rapporten noe, hvis tittel for øvrig er "Voluntary Approaches for Environmental Policy - Effectiveness, Efficiency and Usage in Policy Mixes".

OECD-rapporten baserer seg utelukkende på eksempler fra energiproduksjon og utslipp fra industrielle prosesser. Rapporten diskuterer heller ikke sine konklusjoner i forhold til andre områder der 'frivillige tilnær-

inger' er hyppig benyttet, for eksempler innen avfallsområdet.

Konklusjonene rapporten trekker er således kun gyldige for frivillige tilnærminger som dreier seg om prosesser og punktutslipp. Det er prisverdig at journalisten har hentet inn kommentarer fra MD om frivillige avtaler på avfall. Men leseren gjøres ikke oppmerksom på at OECD-rapporten ikke handler om avfall og sitter derfor fortsatt med det inntrykket at OECD slakter alle typer frivillige avtaler.

Som stipendiat på forlenget produsentansvar, der frivillige avtaler mellom MD og næringslivet er det viktigste virkemiddelet for å etablere innsamlings- og gjenvinningsystemer, har jeg kommet fram til stikk motsatt konklusjoner enn OECD; avtalene har ikke for lave mål, myndighetene har gjort godt forarbeid før de setter seg til forhandlingsbordet, og målene er ikke allerede oppnådd ved inngåelsen av avtalen.

Videre er ikke avtalene opprettet fordi 'miljømyndighetene

forsøker å unngå å måtte gjøre klare prioriteringer mellom miljø og andre hensyn'. De er opprettet fordi dette skal i) sørge for at det etableres et egnet innsamlings- og gjenvinningsystem for avfall rettet mot materialgjenvinning og ii) stimulere de som undertegner avtalene ("produsentene") til å gjøre produktendringer, særlig med tanke på innsamling og gjenvinning. I Norge er det første målet tilnærmelsesvis nådd, mens det andre målet er oppnådd bare i begrenset omfang. Norske systemer vurderes til å være blant de mest effektive sammenlignet med tilsvarende systemer i andre europeiske land.

"Det er uheldig dersom miljøjournalistikken blir for tabloidisert"

Som OECD-rapporten viser, er det også innen produsentansvaret noen bedrifter som ikke betaler for sine forpliktelser. Mine studier viser imidlertid at det ikke er de frivillige avtalene i seg selv som er årsaken til dette

problemet, men snarere hvordan næringslivet selv har valgt å løse sitt produsentansvar.

OECD-rapporten har et godt poeng knyttet til hvordan næringslivet oppfatter 'riset bak speilet', dersom målsettingene i de frivillige avtalene ikke oppnås. Mine studier viser at riset finnes, men at det er en egen dynamikk i produsentansvaret for avfall som gjør at næringslivet kan kalkulere med at myndighetene ikke vil velte det produsentansvaret som er innført.

Dette er noen raske punkter fra egne studier for å nyansere bildet om frivillige avtaler. Å nyansere for å skape troverdighet er viktig. Det er uheldig dersom miljøjournalistikken blir for tabloidisert slik at faktaopplysninger og journalistisk grundighet må vike for konklusjoner tatt ut av sin sammenheng. Som annen tabloidisert media er det bare utgiver som "tjener" på dette.

Av Kjetil Røine, stipendiat NTNUS Program for industriell økologi

Lidl - helt uten miljømerking

Svanemerket glimrer med sitt fravær hos Lidl.

Den tyske dagligvarekjeden Lidl etablerer seg snart i Norge. I de nyåpnede Lidl-butikkene i Sverige har ikke kundene funnet en eneste miljømerket vare.

TONÉ MIKALSEN
Natur & Miljø Bulletin

Nylig åpnet 11 Lidl-butikker i Sverige, og det er ventet at kjeden vil starte opp cirka 100 butikker rundt om Norge i løpet av kort tid. Den svenske Naturskyddsföreningen var nysgjerrig på om kjeden kunne tilby kundene miljømerkede varer, og dro på befaring i flere av butikkene.

Fagmedarbeider Håkon Lindahl i Grønn Hverdag

for mennesker og miljø.

KAN FÅ KONSEKVENSER

— Vi fant ikke én miljømerket vare. I svenske butikker er for eksempel 90 prosent av vaskemiddelet miljømerket og samtlige batteri, sier Maria Palm i Naturskyddsföreningen.

Hun sier det er vanskelig for kunden å skjønne om vaskepulveret inneholder farlige kjemikalier uten miljømerke. Og slikt kan både få konsekvenser

LIDL NEKTER Å SVARE

Opprinnelig var det meningen at de første Lidl-butikkene i Norge skulle åpnes i løpet av sommeren. Lanseringen har imidlertid blitt utsatt til over årsskiftet, og hovedårsaken til dette er at lavpris-kjeden har fått en rekke avslag på sine byggesøknader og har brukt mye tid å finne nye tomter. Da Natur & Miljø Bulletin snakket med Jo-

hannes Culberg i Lidls innkjøpsavdeling og spurte om nordmenn ville finne miljømerkede varer i de norske butikkene sa han:

— Vi vil ikke at dere skriver noe om dette.

— MÅ STILLE KRAV

Grønn Hverdag er nettverk av og for miljøbevisste forbrukere som arbeider for at myndigheter, produsenter og forhandlere skal gjøre det lettere for folk å velge miljøvennlige løsninger. Fagmedarbeider Håkon Lindahl i Grønn Hverdag er svært overrasket over at Lidl ikke kan tilby kundene varer med for eksempel svanemerket eller EU-blomsten på.

— Ser man bort fra økologiske produkter, er miljømerkede varer sjelden dyrere enn andre. Så prisen bør ikke være noe argument for at man ikke finner slike varer i hyllene hos Lidl, sier Lindahl.

Han mener at både myndighetene og kunder bør stille krav til butikker om at de skal ha miljømerkede varer.

Svarer ikke svenske journalister

Den svenske avisen Borås Tidning (BT) tok kontakt med Lidls kontor i Stockholm for å få svar på hvorfor de ikke har miljømerkede varer. De fikk beskjed

Statoil vil ha økologiske kantiner

Statoil skal nå ta i bruk økologiske råvarer i selskapets kantiner, skriver nettstedet naturianer.no

— Vi trenger et større marked for økologiske produkter, satsing på kantinemarkedet er ett viktig tiltak for å få dette til, sier landbruksminister Lars Sponheim, ifølge Landbruksdepartementets nettsider.

Sponheim ble nylig orientert om prosjektet i Stavanger.

Statoils prosjekt er en del av det nasjonale pilotprosjektet "Økologisk mat i storhusholdninger". Ullandhaug økologiske gård i Rogaland er prosjekteier, og Statoil er ett av prosjektets samarbeidspartnere.

Giftrester i frukt

Halvparten av frukten og grønnsakene som danskene spiste i fjor inneholdt rester av sprøytegift.

Det viser det danske landbruksdepartementets årlige rapport om sprøytemiddel-rester i mat. Rapporten viser at det ble tatt 2437 prøver av danske og utenlandske matvarer. Cirka halvparten hadde rester av sprøytemidler, mens to prosent hadde rester over tillatte grenseverdier, skriver Berlingske Tidende.

Prøvene viste også at danskprodusert frukt og grønnsaker var renere enn importert. Rundt 40 prosent av danske varer inneholdt rester av sprøytegift, mens det samme gjaldt for tre av fire importerte.

om at de ikke ville svare på dette over telefon, og ba dem maile spørsmålene i stedet. BT mottok aldri noe svar på mail.

Ta en banan og bli vaksinert?

Bioteknologer vil kombinere nytte og nytte. Dyrking av medisiner på nytteplanter kan gi milliardinntekter - men skaper furore. Uønskede medisiner kan havne i maten din.

JORUNN GRAN
Natur & Miljø Bulletin

Bønder i Iowa, USA prøver ut dyrking av medisiner på nyttevekster, og ifølge gigantprodusenten Syngenta har det "lenge vært en drøm hos vitenskapsfolk å kunne dyrke medisiner på denne måten".

— Biopharming er en stor mulighet for å gi produksjonen i landbruket i Midtvesten en merkbar tilleggsverdi, sier leder Stephen Howell ved planteforskningsinstituttet ved Iowa State University ifølge det Syngenta-sponsede nettstedet Checkbiotech.org.

Framtidsvisjonen er et marked for avlinger som produserer farmasøytika til en verdi av om lag 100 milliarder dollar innen 2010.

— MÅ GÅ GALT

De amerikanske næringsmiddelmyndighetene har tatt utfordringen med å lage retningslinjer for hvordan medisiner skal kunne produseres på "nyttevekster", som for eksempel mais, tobakk eller bananer. Forslaget til såkalte guidelines ble lagt fram sist vår.

— Disse retningslinjene er nødt til å føre til at medisiner kommer i mat eller dyrefôr selv om produsentene følger reglene, hevder USAs forbrukerorganisasjon Consumers Union i en kommentar til Food and Drug administration (FDA) sitt forslag til retningslinjer for dyrking av medisiner ved hjelp av bioteknologi.

SABOTASJE

De amerikanske næringsmiddelmyndighetene har understreket

Tanken med såkalt biopharming er å dyrke bioaktive stoffer i nytteplanter - og deretter trekke ut det aktive stoffet for videre bruk. I horisonten kan vi kanskje likevel se muligheten for å dekke både behovet for mat behovet for en vaccine i ett og samme jafs.

at målet hele tiden skal være at det de kaller ikke-mat-materiale ikke skal komme over i mat eller fôr, men Consumers Union krever strengere regler:

— Den eneste måten man kan garantere at medisiner ikke kommer over i mat eller fôr på, er ved å markere i regelverket at selskaper ikke skal kunne bruke matplanter som kildeplanter ved slik dyrking, sier Consumers Union — som går så langt som til å antyde at miksing av medisinproduserende matplanter og andre planter i ytterste konsekvens kan bli en fristelse for vandaler og terrorister.

GENER I VINDEN?

Genetik-professor Kjetill S. Jakobsen ved Universitetet i Oslo er generelt skeptisk til dyrking av genmodifiserte organismer på friland, det vil si ikke tildekket landbruksareal.

— Jeg er ikke så redd for effekten av å spise mat som inneholder genmodifiserte elementer, men er skeptisk til dyrking av slike organismer på friland med tanke på uante økologiske effekter av dette, sier Jakobsen.

Innendørs dyrking av bioaktive stoffer blir et krav også fra forbrukerorganisasjonene i Europa. I tillegg til genetisk foru-

rensning — noe som særlig er aktuelt ved produksjon av arter som formerer seg via vinden — blir mat med medisinrester en viktig utfordring.

— Hvis dette blir brukt i kommersiell skala, så vil noen én eller annen gang gjøre en feil, sier Stine Wohl Sem i Forbrukerrådet. — Her er det snakk om bioaktive stoffer som er produsert fordi de skal gi en effekt, og man må spørre seg om det er nødvendig å gjøre det på denne måten. I så fall må det gjøre innendørs.

Vi som jobber på jernbanen er stolte fordi vi også gjør en innsats for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

Østlandet får økologisk kjøtt

Pinnekjøtt, fårrikål, kjøttdeig og wok-kjøtt. Biff og entrecote. Gilde satser økologisk, og kjøttet kommer snart til en butikk nær deg. Hvis du bor på Østlandet.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

I disse dager starter Gilde en kampanje i Østlandsområdet, der kundene skal få smake økologisk mat.

— Fram til uke 50 vil kundene finne oss i en rekke Coop Mega- og Coop Obs-butikker i Østlandsområdet, det vil si Oslo, Akershus, Telemark, Buskerud og Vestfold. Vi ønsker at folk skal få smake på, og gjøre seg kjent med våre nye økologiske kjøttprodukter, forteller en begeistret Sverre Kristiansen hos Gilde.

NORSK OG NYDELIG

Kristiansen forteller at Gilde så langt har satset på storfe- svine- og lammekjøtt.

— Det betyr at du blant annet kan få lammekoteletter, biff, entrecoté, fårrikål, kjøttdeig, småkjøtt, steker og wok-kjøtt av storfe. Alt er økologisk, norskprodusert og det smaker nydelig, sier han.

— Vil dette bli en fast del av Gildes sortiment?

— Det gjenstår jo å se om folk vil ha det. Vi har imidlertid tjuvstartet kampanjen vår ørlite i Skien. Mange blide og fornøyde kunder tyder i alle fall på at varene ble godt mottatt der. Det kan jo tenkes at kundene har ekstra sans for ren mat i et område som Grenland.

LITT DYRERE

— Blir de økologiske kjøttvarene dyrere enn de andre?

— Litt dyrere. Vi snakker om en 5-10 kroner kiloen, litt avhengig av hvilke produkter det er snakk om. Eller et par kroner per måltid om du vil.

— Og hvordan tror du kundene reagerer på akkurat det?

— I et land der folk kjøper 25 amerikanske blåbær til 40 kroner og betaler 748 kroner kiloen for Parma-skinke, kan man da ikke reagere på en femkroning ekstra for ren økologisk mat, sier Kristiansen.

Snart kommer økologisk svinekjøtt til en butikk nær deg...

Nytt mattilsyn i milliardklassen

Med europeiske matskandaler i minnet satser landbruksminister Sponheim over en milliard kroner på det nye Mattilsynet.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

Regjeringen legger frem et budsjett for Landbruksdepartementet på 14 milliarder kroner. Dette er en økning på ca. 247 millioner kroner i forhold til 2003. En av hovedprioriteringene i budsjettet er etableringen av det nye Mattilsynet.

Fra første januar neste år

overtar mattilsynet forvaltningsoppgaver som frem til nå har vært løst av Statens landbruks- tilsyn, Statens dyrehelsetilsyn og Statens næringsmiddeltilsyn. I tillegg tar det nye apparatet over tilsynet med sjømat fra Fiskeridirektoratet og det utøvende tilsynet med næringsmidler fra de kommunale og interkommunale næringsmiddeltilsynene. Mattilsynets totalbudsjett blir der-

med på om lag 1,1 milliarder kroner.

VIL BLI BEST I EUROPA

— Regjeringen vil bygge opp et moderne og effektivt mattilsyn som er blant de beste i Europa. En slik satsing koster. Men en investering i et effektivt mattilsyn er også investering i en tryggere hverdag for oss alle og en viktig investering for næringen

Økt økologisk tilsyn

I jordbruksavtalen ligger det inne en økning på 8 millioner kroner til økologisk landbruk. Til sammen vil det si 124 millioner. Inn under det nye Mattilsynet foreslås det, som en ny-satsing, en økning i bevilgningen på 2,7 millioner kroner til tilsyn og kontroll med den økologiske produksjonen.

som lever av matproduksjon. Med matskandalene i Europa i friskt minne må vi gjøre det som er mulig for å sikre et godt kontrollapparat, sier landbruksminister Lars Sponheim.

Økomat selger med økt eksponering

Tall fra dagligvarebransjen i Vestfold viser at bedre eksponering av økologisk produkter i butikkene økte salget med hele 125 prosent. Kvinner med utdanning er superkundene.

JENS P. TOLDNÆS
Natur & Miljø Bulletin

Litt bedre plassering i butikken og økt eksponering av varene gjør underverker for salget av økologisk mat. I Vestfold var salgsøkningen på hele 125 prosent. Mye av årsaken ligger i innsatsen til butikkansatte som sørger for riktig plassering, god merking og bredt utvalg. Økt kunnskap om økologisk produksjon blant butikkpersonalet er også viktig for salget.

KVINNER KJØPER NESTEN ALL MATEN

Markedspotensialet for økologiske produkter anslås i dag til å være 20-25 prosent av den norske forbrukermassen, ifølge Rune Stenhaug i markedsføringsfirmaet Økontakt, som jobber med å fallby økologisk frukt og grønt for Norgesgruppens butikker.

— Vi jobber kontinuerlig med butikkene og besøker dem en til to ganger i uken for å holde kunnskap ved like og komme med nye innspill. Vi mener at dette er bedre enn å hente inn de ansatte på kurs, sier han.

Stenhaug vet også mye om hvem som kjøper økologiske produkter.

— Kvinner står for 75-80 prosent av de totale matvareinnkjøpene. Det er fint for oss, for det er også de som er mest positive til økologisk mat. Kvinner i urbane strøk som i tillegg har en del utdanning er de aller mest miljøbevisste, sier Stenhaug.

Synliggjøring kan kanskje også få mennene til å kjøpe økologisk mat. (Foto: Jens P. Toldnæs)

Samlet maten - solgte mer

Egne øko-hyller var løsningen for Ultra i Trondheim.

Matvarehuset Ultra i Trondheim har hatt markant økning i salget av økologiske varer det siste halve året, skriver nettstedet Daglivarehandelen. En årsak er at varene er samlet i egne hyller. Kundene finner lettere det de vil ha, hvilket er i tråd med de ansattes antagelser. Ultra har i tillegg samlet øko-varene i nærheten av kassene.

— Omlag 35 prosent økning er vi godt fornøyde med. Det be-

viser hva vi tenkte på forhånd, og de som vil ha økologiske varer synes å være glade for samlingen, sier daglig leder Tore Evjen. Han mener det simpelt hen er lettere for kundene å finne øko-varene de vil ha.

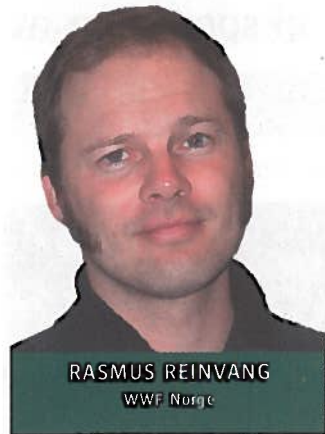
— Varene er lettere tilgjengelig og kundene sier de er fornøyde.

Evjen legger til at han har ytterligere ønsker for øko-satsingen.

— Jeg tror det kan være det rette for fremtiden å samle enda flere øko-varer, i alle fall for vår butikk. Jeg ser for meg egen avdeling med kjøle- og frysevarer. Dette sammen med alt det andre vi har som er økologisk vil trolig øke salget enda mer. Men dette er noe vi må avklare med våre eiere før det eventuelt settes ut i live, sier han.

Vanndirektivet: Et nytt miljøverktøy - hvis myndighetene vil

KRONIKK

RASMUS REINVANG
WWF Norge

EUs vanndirektiv (2000/60/EF) skal innføres i Norge per 22. desember i år. Vanndirektivet er stort og komplisert, men viktig. Direktivet vil legge føringer for forvaltningen av kystvann, grunnvann og ferskvann i Norge i flere tiår fremover. Vanndirektivet er et ambisiøst miljødirektiv og har potensial til å bli et viktig miljøverktøy i arbeidet med å bevare det biologiske mangfoldet i Norge i fremtiden.

“.. den planlagte utbyggingen av Ørin-deltaet er i motstrid med målene i vanndirektivet”.

Vanndirektivet har som mål at alt vann innen 2016 skal ha tilnærmet naturlig tilstand økologisk og kjemisk, og når det gjelder vannløp og vannmengde. Direktivet åpner for unntak hvor det er praktisk umulig å leve opp til de ambisiøse miljømålene, men det skal begrunnes i hvert tilfelle. Intensjonen i direktivet er helt klar: Tilnærmet naturlig tilstand skal oppnås for alle vannøkosystemer i Norge så vidt mulig.

Direktivet legger dessuten opp til helhetlig forvaltning av nedbørsfelt. Dette er nytt i

Den planlagte utbyggingen av Ørin-deltaet i Nord-Trøndelag er i motstrid med målene i vanndirektivet.

Norge, hvor vannforvaltningen i dag er spredt ut over en rekke departementer og direktorater. En mer helhetlig tankegang omkring vann vil være til stor fordel for økosystemer som i dag ofte skvises i en fragmentert vannforvaltning uten overgripende miljømål.

Direktivet har store implikasjoner i positiv retning for en rekke av dagens miljøproblemer knyttet til vann: Rømming og utslipp fra oppdrettsnæringen, kvikksølvforurensning som gjedde, abbor, ørret og røye, bevaring av de 5000 artene vi kjenner i norsk ferskvann, rensing av de 700 til 900 innsjøene som er sterkt utsatt for fosfor og/eller nitrogenutslipp, bevaring og restaurering av elvedelta, og bevaring av prektige vassdrag og fossefall som enda ikke har blitt bygd ut til kraftformål. Det er for eksempel klart at den planlagte utbyggingen av Ørin-deltaet er i motstrid med målene i vanndirektivet.

Det er en stor oppgave for miljøbevegelsen å sikre at direktivet får en faktisk effekt på slike

miljøproblemer. Direktivet skal innføres gradvis over en årrekke. Innenfor rammene av direktivet kan Norge gå to vidt forskjellige veier: Norge kan utnytte mulighetene for å bli unntatt for direktivets miljømål maksimalt. Da vil direktivet gjøre liten miljøforskjell. Eller Norge kan ta miljøintensjonene i direktivet alvorlig og genuint forsøke å realisere målene så godt man kan.

“Direktivet skal innføres gradvis over en årrekke”.

Det er et politisk valg hvor ambisiøse Norge skal være i implementeringen av direktivet. Det er derfor viktig at miljøorganisasjonene bidrar til å skape oppmerksomhet omkring mulighetene i direktivet og skaper et press for en mest mulig ambisiøs implementering. Det er videre viktig at miljøorganisasjonene følger med på prosessen knyttet til implementeringen av direktivet i Norge, slik at vi kan påvirke politiske valg som

vil være av betydning for vektleggingen av miljødimensjonen.

Et godt eksempel på dette ser vi i disse dager, hvor regjeringen vurderer om ansvaret for direktivet i Norge skal legges til Miljøverndepartementet eller Olje og Energidepartementet. Både WWF og SABIMA har understreket overfor regjeringen at dette direktivet er et miljødirektiv og ikke et ressursforvaltningsdirektiv, noe EF-domstolen måtte klargjøre for Spania i 2001.

Vanndirektivet gir naturinteresserte et nytt verktøy i kampen for å bevare det biologiske mangfoldet. Det må brukes!

Mer info om vanndirektivet:
NIVA: www.vanndirektivet.no
SFT: www.sft.no/arbeidsomr/vann/vanndirektiv/

WWF: www.wwf.no/core/eu_miljo/vannrammedirektiv.asp

Siden sist

Energi

• Statkraft utvider Smøla vindpark i Møre og Romsdal med inntil 55 vindmøller. Vindparken blir én av de største i Europa med inntil 75 vindmøller og en samlet installert effekt på ca 150 MW. Dette tilsvarer en årsproduksjon på ca 450 GWh, eller elektrisitetsbehovet til rundt 20.000 husstander.

Klima

• En fem dager lang klimakonferanse i Moskva endte 3. oktober. En erklæring forteller om “livlige diskusjoner” rundt Kyoto-protokollens fremtid etter at Russlands president Vladimir Putin hadde sådd tvil om landet vil ratifisere avtalen, melder BBC.

Avfall

• 20.000 tonn avfall kastes årlig i havet av fiskere, sjøfolk og oljearbeidere, ifølge Nordfiskeri.

Miljøgifter

• Seks av 18 Natusan-produkter til babyer inneholder hormonforstyrrende stoffer, hevder Grønn Hverdag. Hele 16 av produktene inneholder stoffer Grønn Hverdag mener ikke bør være i dem.

• Fiskere og internasjonale miljøorganisasjoner reagerer på at skipet Sea Giant, det neste største skipet som noen sinne er bygd, nå skal hugges opp i Pakistan. De mener opphuggingen ved Gaddani forurenser miljøet og truer arbeidernes helse, melder Reuters. Sea Giant er tidligere eid av John Fredriksen.

Skog

• Norske Skog slutter å kjøpe tømmer fra Skog-eierforeninga Nord, skriver Adresseavisen. Årsaken er hogsten av den trønderske kystregnskogen. Beslutningen ble tatt etter at storkunden Axel Springer Verlag troppet opp i Namdalen for å undersøke om påstandene fra miljøorganisasjonene var riktige.

Genteknologi

• Kryssinger mellom genmodifiserte planter og deres ville slektninger er uunngåelig og skape hybrider som er motstandsdyktige mot de kraftigste ugressmidler, skriver The Independent. Det viser resultater fra en nasjonal studie i Storbritannia.

Miljøorganisasjonene

• Bellona får 750 000 kroner fra stiftelsen Fritt Ord for sitt arbeid for ytrings- og informasjonsfrihet i Russland.

• Norges Miljøvernforbund disponerer 14 bygg med et samlet areal på over 10 000 kvadratmeter. Byggene er trolig verd godt over 60 millioner kroner, skriver skriver Dagens Næringsliv. Kurt Oddekav og Miljøvernforbundet har imidlertid også en gjeld på knappe 40 millioner. En av organisasjonens støttespillere er milliardæren Trond Mohn som har bidratt med flere millioner kroner.

Samferdsel

• Den tyske veiskatten på nesten 1 krone per kjørt kilometer er utsatt på ubestemt tid. Skatten skulle innføres 2. november, men det satellittstyrte innkrevningssystemet har støtt på omfattende problemer, melder NTB.

Arter

• Miljøverndepartementet ber ifølge Nationen Direktoratet for naturforvalt-

ning om å granske de nye påstandene om utsetting av ulv, som kom fram i TV2-dokumentaren Ulve-mysteriet.

• Hummerbestanden er på randen av kollaps og arten bør totalfredes i 30 år, sier forsker Gro van der Meeren ved Havforskningsinstituttet til NTB.

• Forskere og hovedfagsstudenter ved Norges Landbrukshøgskole på Ås anbefaler ulvejakt i Østfold. De mener organisert jakt vil sørge for at ulven forblir menneskesky, skriver Nationen.

Navn

• I Danmark blir miljøminister Hans Christian Schmidt (V) nå gransket av Folketingets Ombudsmand, skriver Berlinske Tidende. Schmidt blir beskyldt for å ha forfordelt politiske venner og sin hjemby med bevilgninger fra Miljøministeriet.

Mat

• I Danmark synker det økologisk dyrkede arealet for første gang. Knapt 6800 hektar økologisk landbruksjord vil i år forsvinne, ifølge Dansk Landbruksrådgivning.

Luftforurensning

• Statoil vil innen 2005 ha redusert utslippene av VOC fra oljelasting på fel-

tene med 70 prosent, skriver Aftenposten.

kalenderen

4. NOVEMBER

Sunn vekst
NHOs rundebordskonferanse for
bærekraftig utvikling og bedrif-
tenes samfunnsansvar
Sted: SAS Radisson, Oslo

4.-5. NOVEMBER

Delivering Climate Technology
Sted: London, England
Arr. The Royal Institute of Inter-
national affairs
conferences@rita.org

17. - 18. NOVEMBER

Biobrensel dagene
Sted: Grand Hotel Terminus,
Bergen
Arr: Norsk Bioenergiforening
Tlf: 23 36 58 70
www.nobio.no

27.-28. NOVEMBER

Skogen i Norden
Sted: Stockholm
Arr: Norden i fokus
nordenifokus@norden.se

redaksjon

REDAKTØR:
Audun Garberg | Tlf. 22 40 24 25

REDAKSJON:
Jens Petter Toldnæs | Tlf. 22 40 24 23
Tone Mikalsen | Tlf. 22 40 24 24

ADRESSE: Pb 342 Sentrum, 0101 Oslo
Tlf. 22 40 24 00 | faks 22 40 24 10
Mail: redaksjonen@naturvern.no

ABONNEMENT: 280 pr. år (privat) 600 pr. år
(bedrifter) ANNONSER: HS Partner,
tlf. 62 94 64 00, faks 62 94 64 05

UTGIVER: Norges Naturvernforbund
www.naturvern.no
TRYKK: Gan Grafisk as
NESTE UTGAVE: 31.10.2003

Dansk rekordmølle

Danmarks største vindmølle er hele 100 meter høy, og vingespennet er på 110 meter meter.

Danmarks største vindmølle med en kapasitet på 4,2 MW blir reist ved havet på Vest-Jylland.

AUDUN GARBERG
Natur & Miljø Bulletin

Prototypen reises på Forsknings-
senteret Risøs testområde ved
Havsøre. Vingspennet er på
110 meter, mens møllens tårn er
100 meter høyt. Samtidig er
denne møllen en av de letteste i

sin klasse med en vekt på 214
tonn.

Ifølge produsenten NEG
Micon skal den nye kjempe-
møllen dekke et økende behov
for store offshore møller. Går alt
etter planen starter seriepro-
duksjon av møllen i løpet av et
års tid. Møllens kapasitet på 4,2

MW er over det dobbelte av de
møllene Statkraft reiser på Smøla
i Møre og Romsdal. Med om lag
de samme vindforholdene på
Jyllands-kysten burde NEG Mi-
cons nye vidunder produsere
nærmere 13 GWh årlig.

*“Jeg er kjempeskuffet over regjeringens manglende vilje til å
satse på dobbeltspor på Jærbanen.”*

ARBEIDERPARTIPOLITIKER ODDBJØRG AUSDAL STARRFELT (AP) TIL STAVANGER AFTENBLAD.